

”jag är din syster”

En publikation av Galleri Syster, Luleå

Med posten kom häromdagen ett bokpaket med glänsande omslagspapper och grönglitrande snöre. Det blev nämligen ingen releasefest med kramar och samtal, som det var tänkt för Galleri Syster. Men ett omsorgsfullt inslaget paket fyller ändå ett tomrum. Systerskapet omfamnar det liv som satts på social paus. Med boken kom en lapp:

”Här kommer Galleri Systers present till dig, läsning för sommarens soliga och regniga dagar; boken du inte visste att du ville ha men som vi tror du kommer ha mäkta mycket glädje av!”

Värmande känslor växer allteftersom jag läser de olika texterna som ingår i publikationen *jag är din syster*. Hur skulle vårt samhälle se ut om det genomsyrades av sisterskap? I sisterskapet ser vi inte varandra som konkurrenter, vi värnar varandra, vi bär varandra: *”vare sig du är man eller kvinna eller icke-binär, vill vi vara dina systrar, och vi vill att du är vår.”* Det är här boken börjar.

Sedan starten har Galleri Syster i Luleå stadigt vuxit, både i kvadratmeter, i verksamhetsomfattning och i erkännande. Huvudpersonerna är konstnärerna Anja Örn och Sara Edström, samt skribenten Therese Engström. Genom Galleri Syster har de under åren arrangerat utställningar, rum för diskussion och workshops som diskuterat och problematiserat föreställningar kring hierarkier och normer.

Texten ”Äntligen! Igen!” får mig att reflektera över den egna uppväxten. Den är skriven av Marianne Söderberg, projektledare för Galleri Systers projekt ”Kvinnlig Kulturbaserad Historieskrivning i Norr” (KKHiN). Det var när bildkonstnären Gittan Jönsson gästade galleriet och visade sin dokumentärfilm *Parallella linjer – ett kvinnohistoriskt dokument*, som medlemmarna i Galleri Syster plötsligt såg glappet mellan sig själva och sina feministiska föregångare i Norrbotten. En del historik var bekant, men kunskaperna var grunda. Fanns något feministiskt arv att förvalta och hur såg det i så fall ut? Frågeställningen blev starten för KKHiN, ett projekt om kunskapsbygge och minnesarbete.

Insikten om ett kunskapsglapp drabbar även mig. Jag växte upp i Västernorrland och det skulle dröja till vuxenlivet innan jag stötte på kvinnliga lokala förebilder. De starka, inspirerande och initiativrika kvinnorna fanns givetvis där, men för en tonåring i Härnösand var dom svåra att finna. Marianne Söderbergs text slår an eftersom det är uppenbart att jag saknat något. Bara som exempel: jag gick i drama under hela min uppväxt. För att känna mig bekväm på scenen, för att kunna ta plats inför andra och verkligen höras, valde jag alltid en manlig roll. Det är enkelt att analysera detta. Analysen är mörk.

En annan text beskriver Galleri Systers ungdomsverksamhet Lillasyster. Vi får ta del av verksamheten ur två perspektiv: ur lillasyster och nuvarande verksamhetsledare Stina Nilssons och ur storasyster Sara Edströms. Sara Edström beskriver hur energin uppstår i möten mellan de yngre och de äldre. Om tilliten och gemenskapen, om att växa tillsammans. Stina Nilsson skriver ur sitt perspektiv, som den ”7-åriga” lillasyster hon nu är: *”Storasysterna har utgått ifrån att jag kan göra saker som jag egentligen inte kan.*

VOLYM

Ibland har det gått dåligt men ibland, och kanske oftast, har det blivit så mycket bättre än jag trott”.

I boken framgår det att landskapet haft en central betydelse för Galleri Systers verksamhet det senaste året. Anja Örn skriver en vass essä om det norra landskapets historia. Hon visar hur landskapet präglats och fortsätter att präglas av ett kolonialt patriarkalt beteende. *”Det finns ett kön på makten över naturen,”* skriver hon. Det var Anja Örn som kom med idén om att Galleri Syster skulle undersöka hur allt fler kvinnor tagit sig an dagens landskapsskildringar i konsten. Therese Engström ger i sin text en historisk bakgrund till projektet som så småningom utmynnade i utställningsserien *”Landscape Takeover”*.

Boken avslutas med Sonia Hedstams sakkunniga text om feministiska strategier och organisering. Det blir en historisk tillbakablick likväl som en hoppingivande framåtblick. Texten beskriver vikten av att skriva sin egen historia. Detta återknyter till lokala feministiska kunskapsglapp och vilka konsekvenser dessa kan få: exempelvis tonårsflickan som behövde agera man för att våga ta plats inför andra.

I det Härnösand som tillhörde min uppväxttid bar högstadieskolorna namn efter inflytelserika män: Frans Michael Franzén och Lars Landgren. Därtill gav Anders Ångström tidigare namn åt den gymnasieskola som i dag endast kallas Härnösand gymnasium. Men sedan mina ungdomsår har tid förflutit. Franzénskolan och Landgrenskolan lades ner och en nämnd beslutade att de nya högstadieskolorna skulle få sina namn efter lokala kvinnliga förgrundsgestalter: Wendela Hellman och Hedda Wising. Förändringar möts sällan utan mothugg och i en [insändare](#) beskriver Lennart Bolander (M) hur *”kulturskymningen sänker sig över Härnösands skolor.”* Nu skulle Franzén förpassas till glömskans arkiv, skriver han, och istället får skolan sitt namn efter Wendela Hellman, *”vars meriter är att hon var kvinna och bodde på Murberget samt var gift med museets grundare Theodor Hellman.”* Franzén har dock fortfarande sin egen gata, sin sporthall och ett monument av Carl Milles i stadsparken. Han undkommer inte glömskans arkiv. Och Wendela Hellman, ja nog var hon mycket mer än kvinna och hustru. Detta skall kommande generationer Härnösandsbor veta!

”Systerskapet är vår mest värdefulla tillgång.”
(Galleri Syster)

Text och foto: Ida Rödén

Presentation av skribent: Ida Rödén (född 1981, Härnösand) är yrkesverksam konstnär och redaktör för Volym. Hon tog sin kandidatexamen i fri konst vid Umeå Konsthögskola 2009 och magisterexamen vid California College of the Arts i San Francisco 2011. Sedan 2018 har hon även en master i konstvetenskap vid Stockholms Universitet. Ida Rödén har skrivit för Volym sedan 2008. Utöver sitt uppdrag för Volym har hon skrivit essäer för Omkonst, Tidningen Kulturen och Hjärnstorm. Hon bor sedan 2013 i Stockholm. Se vidare på [Ida Rödéns webbsida](#)

Information om nämnda historiska gestalter och deras relation till Härnösand:

Hedda Wising (1823–1902) grundade Härnösands första flickskola 1876. Skolan var till en början inrymd i Dellvikska gården. På hösten 1879 flyttade skolan till egna nyuppförda

VOLYM

lokaler på Nybrogatan 18. Från och med läsåret 1931–1932 ombildades läroanstalten från elementarläroverk till kommunal flickskola.

Wendela Hellman (1881–1974) var utbildad lärare, utpräglad sällskaps- och föreningsmänniska och bildade en Fredrika Bremer-krets i Härnösand. Hon var ordförande och drivande kraft i Husmodersföreningen och anordnade basarer och fester vid Murberget. Tillsammans med sin man Theodor Hellman gav hon liv åt alla husen på Murberget.

Frans Michael Franzén (1772–1847) var en finlandssvensk psalmdiktare och kyrkoman. Hans mest kända psalm är "Bereden väg för herran". Från 1834 var han biskop i Härnösand där han genomdrev nybyggnaden av domkyrkan som invigdes 1846. Enligt Riksarkivets hemsida tycks han ha kommit till Västernorrland som en mycket konservativ medelålders biskop med renläriga övertygelser: *"Retligheten och den lätt uppblussande vreden är drag hos den äldre F som ofta nämns i samtidas skildringar."*

Lars Landgren (1810–1888) var en svensk biskop och teologisk författare. Han blev vid 60 års ålder biskop i Härnösands stift. Han beskrivs som en orädd praktiker med tankeskärpa och konsekvens. Bland mycket annat ivrade han för flickskolor och för förbättrade förhållanden för barn utom äktenskapet. På Landgrens initiativ bildades 1880 "Västernorrlands läns museisällskap", som i dag har blivit Västernorrlands museum.

Anders Ångström (1814–1874) var fysiker och astronom. Han var en av grundarna till spektroskopin. Efter skolgång i Härnösand kom han till Uppsala 1833 där han tog en doktorsgrad i fysik 1839.

Volym 2020-07-04